Redacţiunea, Administraţiunea
şi Tipografia:
BRAŞOVU, piaţa mare, Târgulŭ Inului Nr. 30.
Scrisorĭ nefrancate nu se primescŭ.
Manuscripte nu se retrimitŭ.
Birourile de anuncĭurĭ:
Braşovu, piaţa mare, Târgulŭ Inului Nr. 30.
Inserate mai primescu în Viena R. Mosse, Haasenstein & Vogler (Otto Maas), H. Schalek, Alois Herndel, M. Dukes, A. Oppelik, J. Danneberg: în Budapesta: A. V. Goldberger, Eckstein Bernat: în Frankfurt: G. L. Daube; în Hamburg: A. Steiner.
Preţulŭ inserţiunilorŭ: o seriă garmond pe o colónă 6 cr. şi 30 cr. timbru pentru o publicare. Publicărĭ mai dese după tarifă şi învoială.
Reclame pe pagina a III-a o seriă 10 cr. v. a. séu 30 banĭ.

GAZETA TRANSILVANIEI.

(NUMĔRŬ DE DUMINECĂ 37)

„Gazeta" ese în fiă-care-dĭ
Abonamente pentru Austro-Ungaria.
Pe un anŭ 12 fl., pe şése lunĭ 6 fl., pe treĭ lunĭ 3 fl.
N-rii de Duminecă 2 fl. pe anŭ.
Pentru România şi străinătate:
Pe unŭ anŭ 40 francĭ, pe şése lunĭ 20 fr., pe treĭ lunĭ 10 fr.
N-rii de Duminecă 8 francĭ.
Se prenumĕră la tóte oficiele poştale din întru şi din afară şi la dd. colectorĭ.
Abonamentulŭ pentru Braşovŭ:
a administraţiune, piaţa mare, Târgulŭ Inului Nr. 30 etagiulŭ I.: pe unu anŭ 10 fl., pe şése lunĭ 5 fl., pe treĭ lunĭ 2 fl. 50 cr. Cu dusulŭ în casă: Pe unŭ anŭ 12 fl., pe 6 lunĭ 6 fl., pe treĭ lunĭ 3 fl. Unŭ esemplaru 5 cr. v. a. séu 15 banĭ. Atâtŭ abonamentele câtŭ şi inserţiunile suntu a se plăti înainte.

Nr. 202.—Anulŭ LVI. | Braşovŭ, Duminecă, 12 (24) Septemvre | 1893.

Ce se pretinde dela Românŭ?

Braşovŭ, 11 Septemvre v.

„Sĕ nu pretindemŭ dela Românŭ „sĕ fiă renegatŭ, ci sĕ fiă bunŭ Ro„mânŭ şi bunŭ patriotŭ maghiarŭ „în una şi aceeaşĭ persónă!"

Asta o cere Stefan Tisza, fiulŭ vestitului Koloman Tisza, în vorbirea sa, ce a ţinut'o dilele aceste în congregaţia din Oradea-mare.

E şiretŭ şi fiiulŭ ca şi tată-sĕŭ şi de aceea prefăcêndu-se, că dă cu o mână, se grăbesce a lua îndoitŭ îndĕrĕtŭ cu altă mână.

Stefan Tisza şĭ-a ridicatŭ vocea în amintita congregaţiă a comitatului Bihorŭ, ca sĕ ia în apĕrare aşa disa politică tradiţională maghiară faţă cu netrebniciile şi sĕlbătăciile şovinistice din Oradea-mare.

Nu e bine ce faceţĭ, le dice Tisza fiiulŭ, căcĭ prin purtarea vóstră, lovindŭ în Românĭ şi clevetindu-i pe nedreptŭ, îĭ amărîţĭ numai şi daţĭ apă pe móra „agitatorilorŭ fără de sufletŭ", carĭ „voiescŭ sĕ facă din ei fii necredincioşĭ ai patriei." Trebue sĕ-i luămŭ pe Românĭ cu binele, cerêndŭ dela ei sĕ fiă patrioţĭ bunĭ, sĕ îmbrăţişeze limba şi cultura maghiară. „Statulŭ maghiarŭ", dice Tisza, „e statŭ naţionalŭ, de unde urméză, că şi politica culturală a statului póte fi numai maghiară, ér datoria nu numai a societăţii maghiare, dér şi a statului maghiarŭ, este de a scuti, a desvolta şi a lăţi limba maghiară nu cu forţa, „ci cu mijlóce pacĭnice culturale" ...

Acesta e vechiulŭ cântecŭ, ce l'amŭ audĭtŭ mereu, timpŭ de cincĭspre dece anĭ, câtŭ a statŭ Tisza tatălŭ la putere, până ce ni s'a acritŭ sufletulŭ de elŭ.

Totŭ aşa ne-au asiguratŭ tiszaiştii, că nu vorŭ sĕ ne maghiariseze cu forţa, într'aceea însĕ urma lovitură după lovitură. Pe cale pacĭnică s'a întrodusŭ cu încetulŭ unŭ regimŭ de volniciă ne mai pomenitŭ, care în numele statului naţionalŭ maghiarŭ şi alŭ politicei culturale maghiare a lovitŭ de-arêndulŭ în tóte drepturile nóstre, a călcatŭ tóte legile, ce ne erau câtŭ de puţinŭ favorabile, ne-a scosŭ din tóte posiţiunile, în carĭ putea sĕ fiă scutită încâtva naţionalitatea nóstră, ni-a pusŭ piedecă peste piedecă în desvoltarea limbei şi a culturei nóstre naţionale române şi ne-a degradatŭ la sórtea unorŭ veneticĭ în patria nóstră străvechiă.

Aşa amŭ păţit'o noi Românii sub regimulŭ tiszaistŭ şi ceea ce amŭ suferitŭ după retragerea lui Koloman Tisza a fostŭ numai o urmare a acestei nefericite politice, pentru a cărei apĕrare şi-a ridicatŭ glasulŭ Stefanŭ Tisza.

Dice Stefanŭ Tisza, că nu pretinde dela Românŭ sĕ-şĭ renege naţionalitatea, ci numai sĕ fiă „bunŭ patriotŭ maghiarŭ."

Ei bine, mai este óre de lipsă sĕ spunemŭ ce au înţelesŭ şi ce înţelegŭ Ungurii, când cerŭ sĕ fimŭ „bunĭ patrioţĭ maghiarĭ"?

A lui Tisza tatălŭ este meritulŭ, că la 1879 şi 1883 s'au adusŭ legile prin carĭ se impune limba maghiară în şcólele nóstre. Care este ţinta acestorŭ legĭ, décă nu aceea, ca încetulŭ cu încetulŭ sĕ fiă înlocuită în şcólele nóstre limba română cu limba maghiară? Cum-că acesta e scopulŭ au spus'o pe faţă miniştrii şi deputaţii ungurĭ în dietă; ei au declaratŭ, că întroducerea limbei maghiare şi ca limbă de propunere în tóte şcólele naţionalităţilorŭ este numai o cestiune de timpŭ.

Acuma vine Tisza fiiulŭ şi dice: pentru ca sĕ fiţĭ bunĭ patrioţĭ maghiarĭ este neapĕratŭ de lipsă sĕ îmbrăţişaţĭ limba şi cultura maghiară, atâta vĕ ceremŭ, nu voimŭ însĕ ca sĕ fiţĭ renegaţĭ şi sĕ nu fiţĭ totodată şi bunĭ Românĭ!

Amŭ vrea sĕ scimŭ însĕ cum se póte face, ca Românulŭ sĕ-şĭ negligeze propria sa limbă şi cultură, îmbrăţişândŭ o limbă şi o cultură străină, şi totuşĭ sĕ fiă bunŭ Românŭ, cum se póte ca pĕtrunsŭ de „spiritulŭ frăţietăţii" sĕ se învoiéscă la maghiarisarea învĕţămêntului sĕu naţionalŭ, pusă la cale de guvernulŭ şi de legislaţia unguréscă, şi totuşĭ sĕ nu fiă renegatŭ?

Ceea ce pretinde adĭ Stefanŭ Tisza dela Românŭ este aşadéră o imposibilitate tocmai aşa de mare, ca şi când ar cere sĕ se unéscă foculŭ cu apa.

A fi bunŭ patriotŭ e datoria fiă-cărui cetăţeanŭ. Şi Românulŭ a fostŭ totdéuna mândru de a'şĭ dovedi curatulŭ şi adevĕratulŭ sĕu patriotismŭ. Insĕ n'a înţelesŭ nicĭ-odată acestŭ patriotismŭ aşa, ca sĕ se înjuge la carulŭ unei culturĭ străine, ci din contră îşĭ ţine de cea mai de frunte datoriă patriotică *de a'şĭ apĕra înainte de tóte limba, cultura şi naţionalitatea sa propriă românéscă.*

Acésta însemnéză a fi bunŭ Românŭ şi a nu fi renegatŭ. In acestŭ înţelesŭ ar mai puté fi vorbă de-o înţelegere frăţéscă între Românĭ şi Ungurĭ, dér atuncĭ Stefanŭ Tisza şi soţĭ ar trebui sĕ-o mai slăbéscă cu statulŭ naţionalŭ maghiarŭ şi sĕ recunóscă odată, că în acestŭ statŭ au dreptulŭ sĕ trăiască şi Românii ca Românĭ, cu limba, cu cultura şi cu drepturile lorŭ proprie naţionale.

Braşovŭ, 11 Septemvre v.

Se silescŭ contrarii noştri în totŭ chipulŭ, pe tóte căile şi cu tóte mijlócele, ca sĕ întunece mintea Românului, sĕ slăbéscă iubirea lui de neamŭ şi sĕ-lŭ facă a nu-şĭ mai cunósce drepturile sale de limbă şi naţionale, pentru ca cu atâtŭ mai uşorŭ sĕ-lŭ înşele şi sĕ-lŭ nimicéscă.

Pentru ajungerea acestui scopŭ, vedemŭ că ei desfăşură o lucrare fórte încordată. Pe de-o parte „Kulturegylet"-urile unguresci împartŭ premii între învĕţătorii noştri, cu scopulŭ, ca sĕ-i atragă în serviciulŭ lorŭ de maghiarisare, ér pe de altă parte ne copleşescŭ cu cărţĭ şi gazete unguresci de totŭ soiulŭ, de carĭ, durere, astădĭ se găsescŭ în cele mai multe comune românescĭ.

De multe-orĭ amŭ atrasŭ atenţiunea cetitorilorŭ noştri asupra acestorŭ primejdióse curse ale contrarilorŭ noştri şi amŭ disŭ sĕ se feréscă de ele: cu tóte acestea vedemŭ, cu adêncă durere sufletéscă, că se găsescŭ încă mulţĭ slabĭ de îngerŭ între noi, carĭ fiă din nepricepere, fiă din slăbiciune, nu sciu sĕ se feréscă de cursele contrarilorŭ şi lăcomescŭ la darurile lorŭ danaice.

Astfelŭ ni-se spune, că în sînulŭ clerului românŭ unitŭ, maghiarisatorii, sub firma aşa numitelorŭ „intenţiunĭ", continuă a întroduce mulţime de cărţĭ şi scrierĭ unguresci, aşa că astădĭ mai pe la toţĭ preoţii românĭ uniţĭ dela sate găsescĭ câte-o bogată bibliotecă ungurescă. Mai adaugemŭ apoi, că se află şi astădĭ multe comune de-ale nóstre, în carĭ nu se cetescŭ decâtŭ numai foi unguresci, carĭ se plătescŭ din anumite fondurĭ de maghiarisare şi carĭ li-se trimitŭ preoţilorŭ şi învĕţătorilorŭ noştri dela sate parte în cinste, parte pe „intenţiunĭ", ca de esemplu „Magyar Állam", „Néptanitok Lapja" etc. etc.

Suntŭ, pe lângă acestea, mulţime de alte curse, ce ni-le întindŭ contrarii noştri. „Kulturegylet"-urile, pentru esemplu, vedemŭ, că în fiă-care anŭ împartŭ mulţime de premii pentru a atrage pe învĕţătorii noştri în serviciulŭ causei de maghiarisare. Ba, după cum amŭ arătatŭ într'unulŭ din numerii trecuţĭ, „Kulturegylet"-ulŭ din Ungaria de susŭ a mersŭ aşa departe, încâtŭ a începutŭ sĕ împartă între scolarii nemaghiarĭ chiar şi cărţĭ de rugăciunĭ unguresci, numai şi numai ca sĕ-i dedea şi mai multŭ cu limba ungu-

---

FOILETONULŬ „GAZ. TRANS."

Doftorulŭ fără voiă.

O domnişóră dela oraşŭ, fiica unui omŭ sĕracŭ, dér învĕţatŭ şi de neamŭ bunŭ, neavêndŭ încătrău, se mărită după unŭ arêndaşŭ simplu de ţĕranŭ, care nu scia alta, decâtŭ sĕ umble cu carulŭ şi cu plugulŭ. Nicĭ nu se aşedă bine în casa bărbatului sĕu şi a şi începutŭ a-i păré rĕu de ceea ce făcuse. Bărbatulŭ ei, omŭ cinstitŭ şi bunŭ, lucra la câmpŭ din revĕrsatulŭ zorilorŭ până târdiu séra, şi venia acasă numai ca sĕ mănânce bine şi sĕ dórmă sdravĕnŭ, pe când ea, care nu învĕţase sĕ facă nicĭ unŭ lucru folositorŭ, îşĭ pierdea timpulŭ tânguindu-se, că n'are petrecerĭ, n'are averĭ marĭ, fără de carĭ, credea ea, că nimenea nu póte fi fericitŭ.

Împregiurările acestea nu erau de natură sĕ întemeeze fericirea casnică. La amêndoi începù sĕ le pară rĕu, că se cununaseră, învĕţata nóstră dómnă doria din ce în ce mai multŭ, sĕ se despartă de „omoiulŭ" ei ordinarŭ.

Intr'o diminéţă, după ce se certaseră straşnicŭ amêndoi pentru nimica tótă, bărbatulŭ se duse la lucru la câmpŭ, ér femeia rĕmase plângêndŭ acasă. Atuncĭ, étă de-odată se ivescŭ doi călăreţĭ voinicĭ, îmbrăcaţĭ frumosŭ şi, cum ajungŭ dinaintea casei, sarŭ josŭ de pe caii, ce erau scăldaţĭ în spume. Intrândŭ în casă, deteră frumosŭ bineţe şi apoi spuseră, că ei suntŭ solĭ împĕrătescĭ şi că suntŭ încredinţaţĭ cu o soliă fórte mare. Se rugară apoi sĕ le dea ceva de gustare, căcĭ cale de mai multe milurĭ, prin prejurŭ, n'au datŭ de altă casă, până aci.

Femeia, veselă, că are óspeţĭ împĕrătescĭ, carĭ erau cu multŭ mai potriviţĭ pentru ea, decâtŭ societatea ţĕrănéscă a bărbatului ei, iute îşĭ şterse lacrimile şi grăbi sĕ omenéscă pe óspeţĭ cu ce avea mai bunŭ la casă.

După-ce călăreţii se odihniră şi se întremară bine, se pregăteau de ducă. Femeia însĕ nu se putù răbda sĕ nu-i întrebe, că ce adecă-ar fi solia aceea împĕrătéscă, pentru care ei călărescŭ cu atâta grabă şi aşa departe?

— Noi călătorimŭ cu cea mai mare grabă rĕspunseră ei, ca sĕ găsim unŭ doftorŭ, care ar fi celŭ mai iscusitŭ din tótă ţéra. Acesta trebue sĕ vindece pe fata împĕratului nostru, care s'a înecatŭ cu unŭ osŭ şi până astădĭ nicĭ unŭ doftorŭ n'a fostŭ în stare sĕ i-lŭ scóţă din gâtŭ. O sĕptĕmână întrégă fata împĕratului n'a putatŭ nicĭ sĕ dórmă nicĭ sĕ mănânce şi trebue sĕ se sfĕrşéscă cu dile, décă nu se va găsi vr'unŭ mijlocŭ, ca sĕ-i aline durerile. Impĕratulŭ, Domnulŭ nostru, încă se uscă pe picióre de mila fetei.

Audêndu femeia acestea, de-odată îi plesnì ceva în minte. Ea credea, că are totŭ dreptulŭ sĕ fiă nĕcăjită pe bărbatulŭ ei.. aicĭ 'i se da prilejŭ minunatŭ, sĕ se scape de bărbatŭ şi pe lângă aceea, sĕ-lŭ pedepséscă pentru asprimea cu care se purta elu.

— Nu-i de lipsă sĕ căutaţĭ mai departe, dise ea. Aicĭ în apropiere este unŭ doftorŭ minune de iscusitŭ, care nu póte avé sémĕnŭ în tótă lumea.

— Cum? îţĭ baţĭ jocŭ de noi, frumósă dómnă?

— Nicĭ de cum! Nicĭ chiar marele Hipocrate nu se póte mĕsura în dibăciă şi învĕţătură cu omulŭ de care vorbescŭ eu. Una însĕ trebue sĕ sciţĭ: elŭ e cevaşĭ cam într'o urechiă. Invĕţaţii de obiceiu au câteunŭ greuruşŭ în capulŭ lorŭ. Aşa stă lucrulŭ şi cu omulŭ nostru. Cea mai ciudată dintre tóte însuşirile lui este, că nu-i place sĕ-i dică nimenea doftorŭ, dér nicĭ sĕ vindece pe nimenĭ. Până acum de obiceiu s'a împotrivitŭ cu îndĕrĕtnicia de a vindeca bolnavĭ, aşa că prietinii bolnavilorŭ nu odată şi-au pierdutŭ răbdarea şi au începutŭ a mi-ţi-lŭ îmblăti ţĕpănŭ peste spate. Aşa e obiceiulŭ lui. De bună voiă nu face nimicŭ, dér când vede, că n'are încătrău, îşĭ face datoria de medicŭ cu îndĕmânarea-i obicĭnuită şi isbutesce în fiă-care casŭ, fiă acela câtŭ de periculosŭ.

— Asta e tótă rĕsplata ce-o aştéptă? Ei! apoi în astă privinţă o sĕ ne găséscă fórte darnici, strigară solii împĕratului, veselĭ că-şĭ potŭ împlini datorinţa lorŭ de solĭ aşa iute, şi aşa bine.

Femeia le arătă apoi câmpulŭ, unde lucra bărbatulŭ ei. Solii plecară numai decâtŭ sĕ-lŭ caute, pe drumŭ însĕ ei sĕ îngrijiră de nisce nuiele ţĕpene de alunŭ, că décă s'ar împotrivi dorinţei lorŭ, — după cum disese femeia, — cu aceste mijlóce